

הישיבה המאיתיים שבעים וארבע (רעד)

ביום י"ח בטבת התשס"ד (12 בינואר 2004) בשעה 15:00, בבית האקדמיה בירושלים.

הנוכחים: החברים ארי אבנר, עוזי אורנן, משה אזר, יהושע בלאו, משה בר-אשר (י"ר), אבי הורביץ, יעקב זוסמן, שמעון זנדבנק, אפרים חזן, אברהם טל, אבנר טריינין, קציעה כ"ץ, אהרן ממן, שמא יהודה פרידמן, גד בן-עמי צרפתי, מנחם צבי קדרי, שמעון שרביט;
החברים-היועצים שולמית אליצור, יוחנן ברויאר, עמינדב דיקמן, דוד טלשיר, חיים א' כהן, שלמה נאה, יוסף עופר, משה פלורנטין;
המנהל הכללי נתן אפרתי; עובדי המזכירות המדעית אורלי אלבק, איילת בצלאל, ברק דן, רונית גדיש, רחל סליג.
אורח: י"ר הוועדה לטכנולוגיית המידע אמנון שפירא.

סדר היום: א. תנחומים

- ב. הרצאת משה פלורנטין "לשוונת חיים ומתים בעברית ובארמית"
- ג. מונחי טכנולוגיית המידע
- ד. דקדוק: כתיב שמות תואר כגון דרמתי/דרמטי; ניקוד שאילתה
- ה. אישור הודעת ועדת הדקדוק
- ו. התעתיק מלועזית לעברית - פתיחת הדיון

א. תנחומים

מ' בר-אשר: חברתנו היקרה שולמית הר-אבן הלכה לעולמה בל' במרחשוון, ואני שולח את תנחומי ואת תנחומי האקדמיה כולה למשפחתה. מחר בערב יהיה במכון ון-ליר ערב לזכרה. האקדמיה תספור לה באחת הישיבות הקרובות.

ב. הרצאת משה פלורנטין "לשוונת חיים ומתים בעברית ובארמית"

[הערת העורך: ההרצאה התפרסמה כמאמר "סכים וקעום ומת שהוא בן תמותה" בלשונו ע (התשס"ח), עמ' 303-312].

ג. מונחי טכנולוגיית המידע

מ' בראשור: לאישור המליאה מובאים שישה פרקים פרי עבודתה המאומצת של הוועדה לטכנולוגיית המידע, המתכנסת דרך קבע במכון התקנים: פרקים 8 (בקרה, כלילות ואבטחה), 28 (בינה מלאכותית), 31 (בינה מלאכותית: למידת מכונה), 32 (דואר אלקטרוני), 33 (מונחי מולטימדיה), 35 (רישות). רשימות המונחים הופצו בין החברים, ואנו נדון כאן רק במונחים שהתקבלו עליהם ערעורים. המערער הוא האד' אירמאי, שמפאת מצב בריאותו נבצר ממנו כבר למעלה משנה לעלות מחיפה לירושלים. זאת הזדמנות לשלוח לו מכאן ברכת רפואה שלמה. את הערותיו תביא הגב' גדיש, ואבקש מאמנן שפירא, יו"ר הוועדה ואיש מכון התקנים, להביע את עמדתו.

ר' גדיש: כדרכו רוב השגותיו של האד' אירמאי נובעות מחוסר התאמה של המונח המוצע למונחים שנקבעו בעבר. ההערה הראשונה היא למונח 40 בפרק 8 דלף מספן – compromising emanation. לדבריו דלף הוא בעיקרו leak או leakage. ל-emanation מתאים יותר יציאה או קליחה.

א' שפירא: פרק 8 עוסק באבטחת מחשבים מפני פורצי מחשבים, וירוסים, סוסים טרויאניים וכיו"ב סכנות. כאן מדובר בדליפה של קרינה מפרצה במערכת ההגנה. את הקרינה הזאת אפשר לזהות ולפענח, והדלף מספן את המשתמש במערכת. דלף נראה לי מתאים מאוד למונח הזה שהרי אנו רגילים להדלפות; יציאה ודאי שלא וגם קליחה, הקשורה בעיקרה למים, טובה פחות.

ר' גדיש: מונח 85 באותו פרק הוא ישור מקטעים או שזור מקטעים – sector alignment. לדברי האד' אירמאי, מקטע הוא segment, ואילו sector הוא גזרה.

א' שפירא: גזרה היא חלק מהמעגל התחום בשני רדיוסים וקשת, ובמילים אחרות גזרה היא שטח. המקטע שלנו עמום יותר; הוא איננו שטח, אלא קרוב יותר לקו. לכן בחרנו במילה העמומה יותר מקטע.

ר' גדיש: במונח 8.08 של פרק 32 ההצעה ל-expiration date היא זמן תפוגה. ואולם – מעיר האד' אירמאי – בעבר קבעו במונחי האקדמיה השונים פִּיגָה ל-expiration, ואילו תפוגה – חלופה של relaxation.

אם יורשה לי להגיב, דבריו נכונים אבל אינם מדויקים. כבר במונחי הביטוח משנת תש"ך תפוגה משמעה expiry, ובמונחי דיפלומטיה משנת תשנ"ט תפוגה היא expiration. מאחר שכך ומאחר שבפי הציבור הרחב משמשת רק תפוגה, לא ראתה הוועדה למונחי טכנולוגיית המידע להתעקש על פיגה.

הערה אחרת כבר נדונה בעבר במליאה: במונח 3.02 של פרק 33 composite object הוא עצם מורכב, וטוען האד' אירמאי את מה שטען בישיבה רעא במונחי התחבורה [לעיל, עמ' 72] כי שם התואר צריך להיות מרוכב. לדבריו ההבחנה בין מורכב למורכב שרירה בכל תחומי הטכנולוגיה והמדע ואין לבטלה.

א' שפירא: אני חולק על דעתו. שם התואר מרוכב משמש בעיקר בכימיה. חומרים מרוכבים הם חומרים העשויים מפולימרים ודקקים, והם משמשים הרבה מאוד בתעשיות כגון התעשייה הצבאית ותעשיית המכוניות. אבל בתחומים אחרים, כמו בטכנולוגיית המידע, אין ההבחנה נדרשת, ואפשר להסתפק בשם התואר הרגיל מורכב.

ר' גדיש: ההערה האחרונה היא למונח 5.08 באותו הפרק. ל-linear play שתי חלופות: הצגה קווית או הצגה לינארית. האד' אירמאי מתנגד לשימוש בשם התואר העברי קווי משום שבהבדל מלינארי הוא מתייחס רק לקווים ישרים.

מ' בראשר: אינני רואה צורך בשתי חלופות למונח אחד. כדאי להכריע בין לינארי לקווי.

א' שפירא: לדעתי קווי הוא קו כלשהו. קו ישר קרוי במתמטיקה ישר. אבל אם צריך לבחור בין השניים, אני מעדיף את שם התואר לינארי בהיותו החלופה הרווחת של linear.

ר' גדיש: היתרון בשתי חלופות – עברית ולועזית – זו לצד זו שבדרך זו יכולה העברית להוריש בהדרגה את החלופה הלועזית הרווחת.

מ' בראשר: אם זאת הכוונה, קביעת החלופה העברית לבדה היא הפתרון היעיל ביותר להשגת המטרה. אבל אם בעלי המקצוע מעדיפים במקרה הזה את החלופה הלועזית, יהי כן. אשר להשגות הקודמות, התשובות שקיבלנו מהאד' שפירא ומהגב' גדיש מניחות את דעתי, ונראה לי שדינן להידחות. האד' אירמאי הוא חסיד מובהק של אחריות המינוח, אבל אין זו הפעם הראשונה – וקרוב לוודאי גם לא האחרונה – שבמילונים שונים ובזמנים שונים מתקבלים מונחים שונים לפי השגור בפי בעלי המקצוע. האם יש למי מחברי האקדמיה הערות ושאלות אחרות?

ע' אורנן: האם אפשר להסביר את פשר מונח 3.06 בפרק 28: אָדָּגוּם – instantiation – והפועל אָדָּגַם – instantiate?

א' שפירא: למעשה חידשנו שלושה מושגים שעניינם יצירת עותק וירטואלי; הבסיסי בהם הוא אָדָּגַם – instance – במשקל השם אתגר. אתן דוגמה: לאקדמיה יש מאגר מונחים אחד, אבל גם אלף אנשים ויותר יכולים להיכנס אליו ולחפש בו באותו הזמן. כל משתמש רואה אָדָּגַם של המאגר. המערכת שיוצרת את האדגם מאדגמת, כלומר עושה אדגום.

ש"י פרידמן: תרגומו של מונח 3.02 בפרק 31 rote learning הוא למידה בעל-פה. rote learning איננו סתם למידה בעל-פה אלא למידה שטחית בעל-פה, כלומר שינון על-פה

בלי להבין את תוכן הדברים. לעומת זאת בעברית למידה בעל-פה איננה שטחית בהכרח, ונראה לי שהתרגום העברי אינו מדויק.

א' שפירא: עליי לבדוק זאת.

מ' בר-אשר: אם כן המונח יישאר בצריך עיון ולא יאושר היום.

ד' טלשיר: בפרק 32 e-mail הוא דואר אלקטרוני. כידוע בציבור מהלך הקיצור דואל. אני מציע לאשרו כחלופה לצירוף המילים.

ר' גדיש: הסוגיה נדונה בוועד המינוח דיון מעמיק, וההחלטה הייתה שלא לאשר את הצורה המקוצרת. כמובן אין האקדמיה אחראית על ראשי תיבות, ורשאי כל אדם לכתוב דוא"ל כחפצו.

ד' טלשיר: סופו של דוא"ל שיהיה כמו דו"ח שהשיל את הגרשיים והיה למילה עצמאית. השאלה היא מה תהיה צורתו של השם העצמאי: דואָל, דואָל, דואָל וכיו"ב. אני מעדיף דואָל כמו דואָר, ויש לאקדמיה הזדמנות להביע את דעתה כבר עתה ולכוון מראש את צורת המילה.

מ' בר-אשר: כאמור הקיצור דואל משמש בפי ציבור רחב, והוא יצא מתחומם של בעלי המקצוע. מאחר שכך אינני מעוניין שהיא תידחה או תאושר דרך אגב במסגרת רשימת מילים מקצועיות. אני מציע אפוא להקדיש לה בעתיד דיון נפרד. אבל אני מבקש לתהות על שתי החלופות העבריות הניתנות למונח אחד – alignment – במונח 85 של פרק 8: ישור, שיוור. מדוע צריך את שתיהן?

ר' גדיש: ישור משמש בלשון בני אדם, אבל בעבר היה alignment שיוור, ולכן נוסף גם הוא. עם זאת עליי לציין כי בפעם האחרונה ששאלת הישור והשיוור הגיעה לדיון במליאה – בישיבה רלח [טבת תשנ"ח; זיכרונות האקדמיה מד-מו, עמ' 170-171] במסגרת הדיון במונחי התחבורה המסילתית – גבר בהצבעה ישור על שיוור.

מ' בר-אשר: לנוכח הדברים האלה אני מציע להעמיד להצבעה את אישור ששת הפרקים של מונחי טכנולוגיית המידע בסייג אחד: על ועד המינוח לשוב ולדון במונחים הכפולים, אותם מונחים בעלי שתי חלופות, במגמה לצמצמם, כלומר לבחור באחת החלופות.

א' אלבק: האם הדברים אמורים גם במקרים שמילה עברית משמשת לצד מילה שאולה, כמו קווי ולינארי, או רק במקרים כמו ישור ושיוור של שתי חלופות עבריות?

מ' בר-אשר: דעתי היא שגם במקרה של עברית ולועזית רצוי להכריע ביניהן, ובדרך כלל העדיפות צריכה להינתן לעברית כמובן.

א' אלבק: אבל הוספת החלופה העברית פירושה מתן הזדמנות למילה העברית במקרים שהמילה השאולה היא השגורה. מבחינת אנשי המקצוע הוספת החלופה העברית היא הפשרה; דחיית הלוועזית אינה מתקבלת על דעתם.

מ' בריאשר: מלאכת השכנוע מוטלת על אנשי הלשון בוועדה המקצועית ועל ועד המינוח. עם זאת אני מקבל שמרבית הכפילויות שיש לצמצם הן המקרים של שני מונחים עבריים מתחרים.

אם כן בסייג האמור אני מציע לאשר את רשימות המונחים שהונחו לפנינו.

אושרו ששת הפרקים 8, 28, 31, 32, 33, 35 של מונחי טכנולוגיית המידע, בסייג שוועד המינוח דיון במונחים עבריים כפולים.

[הערת העורך: בישיבה רפג (להלן, עמ' 238-239) נקבע כי linear play הוא הצגה לינארית ו-rote learning הוא למידה מְכֻנֶּיֶת. עוד הוחלט ש-sector alignment הוא יִשׁוּר מְקַטְעִים].

מ' בריאשר: אני מודה מאוד לאד' שפירא, למרכזת הוועדה הגב' רעיה בריסמן-טוב ולשאר חברי הוועדה על מלאכתם הנאמנה.

ד. ענייני דקדוק: כתיב שמות תואר כגון דרמתי/דרמטי; ניקוד שאילתה

כתיב שמות תואר כגון דרמתי/דרמטי

בעבר החליטה האקדמיה על הכתיב בתי"ו בשמות תואר שנגזרו משמות לועזיים בעלי סיומת ךָּ.

בעקבות פניות חוזרות ונשנות, בעקבות המצוי במילונים ובעקבות החלטות אחרות של האקדמיה מובאת לפני המליאה השאלה: האם חובה לכתוב בתי"ו – כגזירה מן הצורה העברית (דרמתי מן דרמה) – או שמא אפשר לכתוב גם בטי"ת כגזירה משם התואר הלוועזי (דרמטי מן dramatic)? כידוע השמות האלה מקורם ביוונית, ובצורות הנוטות מהם בא התגה t.

תאורטית שלוש אפשרויות באות בחשבון: רק בתי"ו, בתי"ו או בטי"ת, רק בטי"ת.

נתונים

א. החלטת האקדמיה: בישיבת המליאה רכו (שבט תשל"ו; זיכרונות האקדמיה כא-כד, עמ' 204-206) עלתה השאלה במסגרת דיון במונחי פסיכולוגיה אם לכתוב סכמתי או סכמטי; בקשתו של זאב בן-חיים שייקבע הכתיב בתי"ו "כאילו המילה עברית" – נענתה.

ב. מאגר המונחים: דרמתי (אבל דרמטיקן – תאטרון תיש); סְכְמתי (פסיכולוגיה תיש"ד); פְּרִיִסְמִית (מתמטיקה תשמ"ה, ימאות תש"ל, קרקע תשכ"ו; אבל פְּרִסְמִי – פסיקה תר"ץ); וגם לימפתי (אנטומיה תשי"ז).

במונחי תאטרון משנת ת"ש נכתב: יִזְעַץ דְרַמְתִּי [רק הצורה "דרמתי" נכתבת בתי"ו, כי היא גזורה מן "דרמה" בעברית, ואילו שאר הצורות בטי"ת ע"פ היוונית], דְרַמְטִיִּג – dramatic adviser.

ג. המצב הכללי: על הרוב שמות התואר הלוועזיים אינם נגזרים גזירה ישירה מן השם הלוועזי כפי שהוא בעברית, אלא משם התואר בלוועזית בסימות י. דוגמאות: אנרגייה – אנרגטי, פסיכוזה – פסיכוטי, ספקולציה – ספקולטיבי, אופוזיציה – אופוזיציוני, אופצייה – אופציונלי, מולוקולה – מולקולרי. הערות

במילון המתמטיקה (תשמ"ה) נקבעו למונח functional שני מונחים: פונקצייטי [לגבי פונקציה]; פונקציונלי [לגבי פונקציונל]. עוד מילים הנכתבות בסימות י: אָסְיָתִי, (הים) האדריאטי.

ד. מילונים:

אברשושן: י: ארומתי, דרמתי (וכן דרמתיות; אבל דרמטיזציה, דרמטיקן), סיסטמתי (וכן סיסטמתיות, סיסטמתיקה), פרובלימתי (וכן פרובלימתיות, פרובלימתיקה), פרוגרמתי;

י: דוגמטי (וכן דוגמטיזם, דוגמטיקן), כריזמטי, תימטי (וכן תימטיקה); החווה: י: דוגמתי, דרמתי, כריזמתי;

רב-מילים: י: טראומתי, סיסטמתי, פרוגרמתי, פריזמתי; י: אָסְתִּמְטִי, ארומטי, דוגמטי, דרמטי/דרמתי, כריזמטי, פונמטי, פרדיגמטי, פרובלמטי, תמטי.

בדיקה במנוע החיפוש google ישראל במרשתת העלתה את התוצאות האלה: דרמתי כ-300 היקריות; דרמטי כ-4700 היקריות.

ה. דיונים קודמים בעניינים דומים:

1. במונחי הכימיה החליטה האקדמיה (בישיבה רמא) שהאניון בחומצה חמצנית אי-אורגנית ובמלחה (הנובעים מיסוד ששמו לוועזי) יקבל את הסופיות: יִטִּי לסימות ic-, יִטִּי לסופית ous-. לדוגמה: חומצה פְּלוֹרִיטִית – חומצה פְּלוֹרִיטִית. החלטה זו ביטלה קביעה קודמת, שלפיה הסופית היא יִתִּי או יִתִּי. לא נקבע שינוי בחומצות ובמלחים הגזורים משמות יסודות עבריים, כגון חומצה חנקתית, חומצה גפרתית.

2. בישיבת המליאה רכו (לעיל סעיף א) נדון המונח פרדוקסי / פרדוקסלי, ועלתה שאלת גזירת התואר ממילה לוועזית. הוסכם ששתי הצורות כשרות. אולם במילוני האקדמיה באה רק הצורה פרדוקסי (רפואה תשי"א, תשנ"ט תמורת paradoxus; פסיכולוגיה תשי"ב, תשנ"ד תמורת paradoxical).

ו. הדיון בוועדת הדקדוק:

- בדיון בוועדה נחלקו הדעות. הנה מקצת הדברים שנשמעו:
- יש לתת משקל מכריע לכתוב הרווח, ואפשר לקבוע את הכתיב של כל מילה ומילה על סמך הכתיב במילונים או בקורפוס שייקבע.
 - אין הכרח להכריע בסוגיה, וכפי שבלשוונות אחרות יש שני כתיבים למילים מסוימות, כך אפשר גם כאן.
 - מכיוון שבכל שמות התואר הלוועזיים הסימות (שלפני ה"ל) נגזרת מן הלוועזית, אין הצדקה לכפות את התייז במקום שבמקרה שם העצם מסתיים בה"א (והשוו אלפטי).
 - יש לתת את הדעת למילים הנגזרות משמות התואר, למשל: הכתיב דרמתי מחייב תיז"ו גם במילים דרמטיקן ודרמתורג; הכתיב פרובלמתי מחייב את הכתיב פרובלמטיקה.

מ' בראש: בשתי שאלות דקדוק מתבקשת המליאה להכריע. האחת – ובה נפתח – נוגעת לכתבים של כמה וכמה שמות תואר בתיז"ו או בטי"ת – מרביתם קשורים בשמות

שמקורם ביוונית ומסתיימים ב־מה, דוגמת דרמה – דרמתי/דרמטי. האם יש לכתבם בתי"ו, כשמות תואר אחרים הנגזרים משמות בסיומת הנקבה ךָּה, או לכתבם בטי"ת, כמילים זרות?

י' ברויאר: יש לקשור את ההחלטה על הכתיב להטעמה. הכתיב בתי"ו רואה בשמות התואר האלה מילים עבריות לכל דבר ועניין מה שמחייב הטעמת מלרע.

ד' טלשיר: זאת גם דעתי. ההטעמה הרווחת של שמות התואר האלה מלעילית, ואם אין האקדמיה מתעקשת על מלרע, נוטה הכף לכתיב בטי"ת.

גב"ע צרפתי: כל שם תואר הקשור לשם עצם המסתיים ב־ה צריך להיכתב בתי"ו, שאם לא כן צריך הכותב לדעת איזו היא מילה שאולה ואיזו מילה עברית מקורית. כשם שאדמתי קשור אל אדמה, דרמתי – לפי תפיסת הדוברים – קשור אל דרמה.

ש' נאה: אני מצטרף לדעת האד' ברויאר וטלשיר. ההטעמה המלעילית – הן של שמות העצם הן של שמות התואר – מעידה כי מילים דוגמת פרובלמה – פרובלמטי נתפסות מילים זרות. גם נטייתן זרה, ולא בכדי השם המופשט הוא פרובלמטיקה ולא פרובלמאיות.

מ' אזר: גם לי ברור שדוברי השפה מבחינים היטב בין שמות התואר העבריים לאלה הלועזיים. הכתיב בתי"ו משקף נוהג כתיבה ישן, ושמות תואר חדשים הנכנסים לעברית נכתבים דרך כלל בטי"ת, מה שמראה שהדוברים רואים בהם מילים זרות. עלינו לקבוע כלל גורף שכל שמות התואר הזרים האלה ייכתבו בטי"ת.

ע' אורנן: אינני חושב שדובר העברית מבחין בין מילה עברית מקורית למילה שאולה על פי הטעמתה. גם מילים עבריות כמו דודה או גלידה נהגות מלעיל. מוצא המילים אינו רלוונטי, ואני ממליץ על כתיבה בתי"ו בכל שמות התואר הקשורים במילים המסתיימות ב־ה.

אגב, נראה לי כי מלכתחילה המנהג לכתוב את הצליל t במילים שאולות בטי"ת נבע מן ההגייה האשכנזית: במבטא זה התי"ו הרפה נהגית s, ומאחר ששמעו t ולא s, לא יכלו לכתוב בתי"ו.

א' חזן: אני תומך בכתיבה בתי"ו משום שזאת דרך המלך בעברית של נטיית שם המסתיים ב־ה.

מ"צ קדרי: מילים זרות אינן נוטות בעברית, למשל למילה דרמה אין נטיית קניין. שם התואר השאול דרמטי אינו קשור בעברית אל דרמה.

א' אבנר: החלטה גורפת על כתיבה רק בתי"ו או רק בטי"ת תביא לכתובים מוזרים. אולי

כדאי להניח לכותבים לכתוב כחפצם עד שיתגבש נוהג ברור. עד אז תוסיף גם האקדמיה לכתוב בפרסומיה כראות עיניה, אבל דרך כתיבתה לא תהיה בבחינת החלטה מחייבת.

ק' כ"ץ: אני מסכימה עם האד' אבנר. יש מקרים שצריך לתת ללשון לעשות כרצונה. לא יקרה שום אסון אם לא נתערב וחלק משמות התואר יוסיפו להיכתב בתי"ו וחלק אחר יוסיף להיכתב בטי"ת.

אשר להטעמת המלעיל של שמות התואר האלה, יכול להיות לה ערך מבחין בדיבור: אם תיווצר לשמות העצם השאולים נטיית קניין, תובחן למשל המילה דרמתי במלרע 'הדרמה שלי' משם התואר דרמתי/דרמטי.

י' עופר: זכורים לי המקרים שבהם הייתה הגב' זמלי מן המזכירות המדעית מביאה לוועדה מן הוועדות או למליאה גזרי עיתונים ומודעות כדי להראות לחברים מה נוהג בציבור. והנה מדברי הרקע שקיבלנו על הסוגיה עולה חידוש מבורך: בעידן האינטרנט יכולה המזכירות המדעית לספק בלחיצת כפתור נתונים על דרך הכתיבה של אלפי אנשים. מן הנתונים האלה מתברר ש-94% מחמשת אלפים ההיקריות של שם התואר דרמטי נכתבו בטי"ת. נראה לי שלשיטתו של האד' אבנר התגבש נוהג כתיבה, ולאורו אפשר להכריע כבר היום.

א' טריינין: ההטעמה עמידה למדיי ואינה נוטה להשתנות. אינני חושב שהטעמת המלעיל של שם התואר דרמטי תשתנה בעתיד הנראה לעין, ועל כן רצוי שייכתב בטי"ת. לעומת זאת בכימיה בשמות תואר כגון כלורתי ההטעמה – גם בפי הסטודנטים – מלרע, ונכונה ההחלטה לכתבם בתי"ו.

א' טל: אינני מסכים עם האד' אורנן שדוברי העברית אינם מבחינים בין מילה עברית למילה זרה. אני תומך אפוא בעמדת האד' אבנר להניח לדברים כמות שהם ולא לקבוע בהם מסמרות.

א' ממזן: אין צורך באקדמיה ללשון העברית כדי להחליט על כתיבה בטי"ת; את האקדמיה צריך כדי להחליט על הכתיב דרמתי או סכמתי. האקדמיה אינה צריכה לנחש מה יקרה למילים הלועזיות אלא לכוון אותן, והכיוון צריך להיות אל העברית. אם יש מיעוט – אפילו קטן – הכותב דרמתי, יש לחזקו על ידי קביעת הלכה ששמות תואר דוגמתו ייכתבו בתי"ו.

י' ברויאר: מאז ומעולם הובחנו מילים זרות בכתיבתן. למשל בלשון חכמים נמצא במקרים לא מעטים כתיבה באל"ף כאם קריאה באמצע המילה או בסופה. לכן העובדה שגם בלשון ימינו מובחנות מילים זרות בהטעמתן ובכתיבתן אינה פסולה, ואין צורך לנסות לקרבן למילים העבריות.

גב"ע צרפתי: אבל בעברית החדשה המילים הזרות מתקרבות מאליהן אל העברית.

מסיבה זו צורת הנסמך של דרמה היא דרמת- ושל אוניברסיטה – אוניברסיטת. לעומת זאת בלשון חכמים לא נמצא כמעט צורות נסמך למילים זרות.

ר' גדיש: אני רוצה לחדד את הנקודה המרכזית: שמות התואר האלה אינם עבריים. אומרים דרמטי בגלל dramatic כפי שאומרים מוזיקלי בגלל musical. אני זוכרת שהגיע לכאן פרופסור לביוולוגיה והפציר באקדמיה לשנות את שם התואר מולקולרי לפי דרכה של העברית למולקולי או מולקולתי. האקדמיה מיאנה משום שכך שגור בציבור. כשם שמולקולרי אינו נגזר בעברית ממולקולה, דרמטי אינו נגזר מדרמה. ההגה t אינו קשור לסימות העברית תה, ואינו דומה מקרה שם התואר לתי"ו הסמיכות בצורה כגון דרמת. ואמנם התחושה בציבור – ויעידו על כך הממצאים שהעלה החיפוש באינטרנט – שכתובה בתי"ו עברית אינה נכונה כאן. מדוע נבוא לגייר קבוצת מילים שרק במקרה נולדו מהולים?

א' טל: כעת ברור מדוע קשים גרים לישראל כספחת.

ד' טלשיר: הכיוון ברור: הכתיבה של שמות התואר האלה בטי"ת הולכת ורווחת. ייתכן שבעוד דור לא יימצא עוד מי שיכתוב בתי"ו. לכן כדאי כבר עתה לקבל החלטה על כתיבה בטי"ת, ואם רוצים אפשר לסייג זאת ולומר שהכתיב בתי"ו אינו שגוי.

מ' אזר: בכתבי היד העתיקים אנו מוצאים שאותה מילה נכתבת פעם כך ופעם כך. אבל רצוי שמילה תיכתב תמיד באותה צורה. זה סוג של הגמוניה תרבותית הדוגלת באחידות כעיקרון של סדר ושיטה.

ע' אורנן: שם התואר ושם העצם קשורים זה בזה. לא במקרה נמצא אותם זה לצד זה במילון אוקספורד. כך באנגלית וכך גם בעברית. המלומדים היושבים פה ויודעים את שפות אירופה יכולים בקלות לזהות מילה זרה; לא כן ילד עברי. כיצד ידע שדרמה או דרמתי מקורם בלעז? הטעמה יכולה להשתנות, מבטאים משתנים בלי הרף, אבל הכתיב השמרן מטבעו אינו נוטה להשתנות. אם נכריע היום לטובת הכתיב בטי"ת, יהא על הדורות הבאים לכתוב דרמטי גם אם הטעמת המילה תיהפך מלרע.

מ' בר-אשר: לאחר ששמענו את מגוון הדעות, נעבור להצבעה. בשלב הראשון אני מציע להצביע על ההצעה שהעלו האד' אבנר ואחרים שהאקדמיה תימנע מהתערב, כלומר תנקוט את הדרך "שב ואל תעשה".

ש' אליצור: צריך לציין שהחלטה שלא להתערב פירושה שהחלטות האקדמיה בעבר נשארות בעינן, ולפיכך יש להוסיף לכתוב בתי"ו דרמתי וסכמתי.

הצבעה

בעד אי-הכרעה בסוגיה – 10

בעד הכרעה – 10

מ' בראשור: משמעות התוצאה שהאקדמיה אינה בשלה להכריע היום בשאלה. אני מניח שנידרש לסוגיה בעתיד הלא רחוק.
[הערת העורך: בישיבה הבאה – ישיבה רעה (להלן, עמ' 152–153) – התקבלה ההמלצה לכתוב בטי"ת.]

ניקוד שאילתה

שאלת הניקוד התעוררה משאלה על כתיב המילה – ביו"ד או בלי יו"ד אחרי האל"ף. מבחינה היסטורית תנועת האל"ף i קצרה, אך קביעת חיריק חסר מחייבת לפי כללי האקדמיה כתיב בלי יו"ד – גם בכתיב חסר הניקוד. מצד שני החלטה על כתיב ביו"ד פירושה שהשווא בלמ"ד נע והתי"ו רפה. בארמית המקראית באה המילה שְאִילְתָּא (דניאל ד, יד).
א. מתחילה החליטה ועדת הדקדוק על הצורה שְאִילְתָּה.
ב. על החלטה ערער עוזי אורנן והציע לנקד שְאִילְתָּה (יו"ד אחרי האל"ף ודגש קל בתי"ו).
ג. בעקבות הערעור חזרה בה ועדת הדקדוק מהחלטתה וקבעה שְאִילְתָּה בנימוק שהתנועה i קצרה ביסודה, וזה הניקוד המתבקש מכללי החברות. הצעתה אושרה במליאה בישיבה רסד (שבט תשס"ב; זיכרונות האקדמיה מז-מט, עמ' 225–229).
על החלטה זו משיג דוד טלשיר בנימוקים אלו:
הצורה בחיריק בטעות יסודה. בארמית המקרא, בתרגום אונקלוס ובארמית הבבלית הצורה בצירי – שְאִילְתָּא. גם בסורית התנועה היא e. אם הקריאה יו"ד ציינה מתחילתה את הצירי, אך ברבות הימים נתפסה כמציינת חיריק וכך נכנסה ללשונו. לפיכך אין הצדקה לסלק בדיעבד את היו"ד שבגללה נוצרה ההגייה שבפינו, וכדאי להחליט על כתיב בחיריק מלא (ובתי"ו רפה – כבניבי הארמית): שְאִילְתָּה.
בדיון בוועדת הדקדוק חזרה הוועדה להצעתה הראשונה: שְאִילְתָּה.

מ' בראשור: השאלה הזאת נקודתית: ערעורו של האד' טלשיר על החלטה קודמת של המליאה מלפני כשנתיים שצורת המילה היא שְאִילְתָּה, החלטה שממנה עולה שגם בכתיב חסר הניקוד היא נכתבת בלי יו"ד. אם יתקבל הערעור – ומסתבר שוועדת הדקדוק תומכת בכך – תחזור המילה לצורתה כפי שהמליצה הוועדה בראשונה: שְאִילְתָּה.

ד' טלשיר: לפי הצעתי יש לנקד שְאִילְתָּה ולכתוב תמיד ביו"ד, ואת דעתי זו הבעתי עת נידונה השאלה במליאה בפעם הקודמת. עם זאת עליי לומר שגם הצעתו של האד' אורנן שְאִילְתָּה מתקבלת על דעתי; ממילא אין חשיבות בעברית הישראלית אם הת"ו דגושה או לא. חשוב שהמילה תיכתב ביו"ד. כך אנחנו רגילים לראות את המילה, וכך אנו רגילים לכתוב מילים דומות, כמו פסיקתא. בכלל ייתכן שצריך לפתוח מחדש את כללי הכתיב חסר הניקוד ולהחליט שכל תנועת i תצוין ביו"ד כפי שכל תנועת u מצוינת בווי"ו בלי קשר למוצאה ההיסטורי. זה יראה טבעי במילים כמו שאילתה וגירסה; זה יראה טבעי פחות – לפחות בתחילה – במילים כמו הישקה וגילגל, אבל אין החיריק של הישקה שונה מזה של ליבו, ובכתיבה באם הקריאה יו"ד יהיה עזר רב לקוראי העברית.

מ' בראשור: אין בכוונתי לפתוח כעת את כללי הכתיב חסר הניקוד. נתמקד בשאלת שאילתה.

גב"ע צרפתי: מדוע מובא לדיון במליאה עניין שאין לו כל משמעות להגיייה של מרבית הציבור?

מ' בראשור: משום שיש כאן שינוי של החלטה שהתקבלה במליאה לאחר דיון, אבל אני מסכים אתך שעל שאלות מעין זו מספיק שתימסר הודעה למליאה. מאחר שאינני רואה משיגים על ערעורו של האד' טלשיר ומאחר שגם ועדת הדקדוק מסכימה עמו, מתקבל בזה הערעור. אושרה הצורה שאילתה (חיריק מלא ותי"ו רפה).

ה. אישור הודעת ועדת הדקדוק

מ' בראשור: לפני שנגיע לנושא מרכזי שעתידי להעסיק אותנו רבות, נושא התעתיק, אני מציע לאשר את הודעת ועדת הדקדוק.

הודעת ועדת הדקדוק

1. בְּהִמְי, בְּהִמְיֹת שם התואר מן בְּהִמְה הוא בְּהִמְי, והשם המופשט בְּהִמְיֹת (ולא כמובא במילונים בְּהִמְי, בְּהִמְיֹת, בְּהִמְיֹת).

רקע

נטיית השם בְּהִמְה (על פי כלל י בכללי הצירוף) היא בְּהִמְתֹּ- בְּהִמְוֹת [תבנית] בְּהִמְוֹתֵיו. נטיית היחיד בכינויים היא על דרך הסגוליים: בְּהִמְתֹּ בְּהִמְתֹּם. במילונים כולם (בן-יהודה, אבר-שושן, גור, כנעני, מדן, החוות, רב-מילים) שם התואר הוא בְּהִמְי, בְּהִמְיֹת, בְּהִמְיֹת (לשון ימי הביניים). לא ברור מה מקור הניקוד הזה. בישיבת ועדת הדקדוק הועלתה הסברה שהצורה בְּהִמְי היא פרי היקש מן הצורות בְּהִמְוֹת, בְּהִמְוֹתֵיו או שהיא נזרה מן הצורה בְּהִמְיֹת. מכל מקום חברי הוועדה העדיפו את הצורות בְּהִמְי, בְּהִמְיֹת.

2. טְהָרוֹת

לסעיף 2.1.6(ב) תוסף המילה טְהָרָה והחערה הזאת: לצד טְהָרָה יש הצורה טְהָרָה, ולצד טְהָרוֹת - טְהָרוֹת.

הנוסח החדש של סעיף 2.1.6(ב):

הקמץ הקטן שבמשקל פְּעֻלָּה והקיבוץ שבמשקל פְּעֻלָּה מתקיימים אף בצורת הרבים (בנפרד). למשל תְּכַמְה תְּכָמוֹת, תְּרַשָּׁה תְּרַשׁוֹת, טְהָרָה טְהָרוֹת,¹ יְזַמְה יְזַמּוֹת; תְּלַצָּה, תְּלַצּוֹת, תְּרַשָּׁה תְּרַשׁוֹת; דְּגָמָה דְּגָמוֹת (או דְּגָמָאוֹת), תְּלַיָּה תְּלַיּוֹת, אֲרָוָה אֲרָוּוֹת.²

יוצאים מן הכלל השמות תְּרַבָּה, תְּרַבָּה שריבויים תְּרַבּוֹת.

1 לצד טְהָרָה יש הצורה טְהָרָה, ולצד טְהָרוֹת - טְהָרוֹת.

2 במקרא אֲרָוּוֹת.

3. שם העצם רְקִיק

השם רְקִיק יוסף לרשימת החריגים למשקל פְּעֻלָּה.

רקע

על פי הכלל, שמות שאפשר לגזור מהם צורת נקבה הם במשקל פֶּעִיל, ואילו שמות שאין גוזרים מהם צורת נקבה הם במשקל פֶּעִיל. לשני חלקי הכלל יוצאים מן הכלל. השם רָקִיק בא במקרא ('ווחלת לחם שמן אחת ורָקִיק אחד' יגו' – שמות כט, כג; ויקרא ח, כו), אך נפקד עד כה מרשימת החריגים.

[הצרת העורך: בישיבה רפג, עמ' 246 להלן, שונה הכלל ובטלה התוספת הזאת.]

4. משפט זיקה לא מקושר – שינוי ניסוח

הניסוח החדש:

דרך המלך לפתיחת משפט זיקה היא במילת הזיקה (ש או אשר). למשל: 'המספר שהגעת אליו איננו מחובר' או 'המספר שאליו הגעת איננו מחובר'.

רקע

הניסוח הקודם (התקבל בישיבת המליאה צא משנת תשכ"ט):

בשנים האחרונות פשטו בציבור משפטי זיקה שאין בהם מילת הזיקה אשר או ש (משפטי זיקה לא מקושרים), למשל: 'היום בו נקבר מרטין בובר' או 'הכביש עליו אתה נוסע'. האקדמיה קובעת שיש בלשון שתי דרכים לפתיחת משפט הזיקה: במילת הזיקה (ש או אשר) ובל מילת הזיקה. הדרך הראשונה היא הדרך הנכונה בלשון הרגילה. הדרך האחרת מותרת בשירה. למשל: 'המעין ממנו שאבו...' יהיה בלשון הרגילה: 'המעין ששאבו ממנו...'. בעקבות הצעה קודמת של המזכירות המדעית לשינוי בניסוח ההחלטה, קמו מערערים על עצם ההחלטה. הטענה הייתה שמדובר בעניין תחבירי סגנוני והאקדמיה בדרך כלל נמנעת מעיסוק בשאלות מסוג זה. הסעיף הובא אפוא לדיון בוועדת הדקדוק. רוב חברי הוועדה תמכו בהותרת הסעיף על כנו. הנימוקים שנשמעו: מדובר בעניין תחבירי מהותי ולא רק בעניין סגנוני; עורכי הלשון פועלים זה שנים לאור הכלל ויש לשמר את מקור סמכותם לתקן.

הוועדה החליטה לנסח את הכלל מחדש ולהימנע מלהתייחס ללשון השירה. אשר לשאלה אם להמליץ על הבאת הכינוי המוסב שלא בראש הפסוקית, בדיקה בלשון חז"ל העלתה דוגמאות לא מעטות לכינוי המוסב בראש הפסוקית. כמו כן שאלת סדר המילים קשורה בשאלות אחרות של פרזודיה וכד', והוחלט שאין מקום לקביעה והמלצה בעניין זה. דוגמאות:

משנה שקלים ו, ד: שלושה עשר שולחנות היו במקדש. שמונה שלשיש בבית המטבחים שעליהן מדיחין את הקרבים.

משנה ראש השנה ב, ח: דמות צורות לבנות היו לו לרבן גמליאל בעליתו בטבלה ובכותל שבהן מראה את החדיטות.

5. נטיית מוסכמה, מועקה, מובאה; מובן, מותג – תוספת לכללי הקמץ

נטיית השם מְסַכְמָה – מְסַכְמַת־ מְסַכְמֹתֶיךָ, מְסַכְמֹתֶיהֶם.

נטיית השמות מוּבְאָה, מוּעָקָה – מוּבְאָת־ מוּבְאֹתֶיכֶם, מוּעָקֹת־ מוּעָקֹתֶם.

שמות בצורת בינוני הופעל מגזרת ע"ו נוטים בקיום הקמץ. למשל: מוּבְנִיֶהֶם, מוּתְגִי־ מוּתְגִי־.

הערות:

השם מוּטָב אפשר לראותו גזור מן טו"ב, ועל כן אין מניעה לחטונו בקיום הקמץ (כרווח בציבור): מוּטָב־י(חפוליסה).

הוועדה נתנה את דעתה לשם מונח, וקבעה שצורתו תהיה כמקובל על דרך פ"י: מִנְחַ מִנְחִי־.

רקע

ההחלטה באה להשלים את כללי הקמץ, שמובאים בהם כל החרויגים לכלל שחקמץ נחטף. במילונים: אברשושון, רב-מילים: מְסַפְּמֵת, מועקת (גם החווה), מובאת. שתי המילים מועקה ומובאה שייכות לגזרת ע"ו, ודינו של הקמץ בפי הפועל להתקיים. האפשרויות הבאות בחשבון: מוסכמה: מְסַפְּמֵת / מְסַפְּמֵת; מועקה: מועקת / מועקת; מובאה: מובאת / מובאת. הוועדה נטתה להפריד בין נטיית צורות הבינונית לנטיית הצורות השמניות המובחקות. אושרה בלא דיון הודעת ועדת הדקדוק.

1. התעתיק מלועזית לעברית – פתיחת הדיון

הודעה למליאה

רקע

א. תולדות התעתיק

1. יוסף קלוזנר דן בתעתיק במאמרו "הלשון העברית – לשון חיה", תרנ"ו (1896), עמ' 60–69.
 2. בשנת תרע"ג (1913) פרסם 'מחברת מיוחדת' בשם 'טראנסקריפציה עברית' (פטרבורג תרע"ג).
 3. בשנת תש"א (1941) דנה ועדת הכתיב של ועד הלשון בהכנת הצעה לכללי הטראנסקריפציה ולפניה מחברתו של פרופ' קלוזנר. ההצעה פורסמה בלשוננו יא (תש"ג), עמ' 237–247. חברי הוועדה היו י"נ אפשטיין, ד"צ בנעט, ח' בראדי, נ"ה טורטשינר, ד' ילין, י' קלוזנר. מזכיר הוועדה היה ז' בן-חיים.
 4. סוגיית התעתיק נדונה בשנת תשכ"ט בוועדה שחבריה בן-חיים, מדן, רבין ושלי. מזכירת הוועדה ש' בהט. הכללים נדונו במליאת האקדמיה בישיבות צג, צו-צח (תש"ל), קז (תשל"ב), ואושרו בישיבה קכג (תשל"ה). הכללים פורסמו ברשומות בחתימת שר החינוך מיום כ"א בשבט תשל"ז.
- בישיבות המליאה קעז-קפב (תשמ"ו-תשמ"ז) נדונה מחדש שאלת ניקוד התנועה e, והוחלט לבטל את האל"ף הסגולה.

ב. הבעיות בכללים הקיימים

- על הבעיות בכללים הקיימים עמד לפני שנים עובד האקדמיה אמנון שפירא במכתב למזכירות המדעית (מיום ב' בשבט תשמ"ה). במכתב זה הצביע על שורה של פגמים בניסוח ההחלטות.
- הנה רשימה חלקית של הבעיות שמנה א' שפירא:
- במבוא הוצהר שהכללים חלים רק על שמות, ואולם בדוגמאות לכללים הובאו מילים לועזיות שאינם שמות, כגון באַיִסבּוֹל, מאניאנה (mañana).
 - במבוא נאמר ש"אין מעתיקים את המילים על פי כתיבן במקורן", ואולם בכללים

נאמר כי "ר מציינת את ההגה r (גם כשאינו נשמע בעליל)", וכן "ת היא תעתיק של th באנגלית (אף כשהיא מבוטאת ט)".

• השמות המובאים כדוגמאות אינם משקפים מגוון רחב דיו של כתיבים בשפות השונות.

• בדרתנועות צוין ההגה [j] כ-y ואילו בפרק העיצורים כ-j.

• על אף ההחלטה שלא להבחין בין [v] ל-[w] הוכנס [w] בדלת האחורית בצירופים האלה: eu = [ew] - אָו; au = [aw] - או (בלי שורוק בו); [kw] - קו (כגון קינס).

• לא צוין בפירושו ש-[p] בסוף מילה מתועתק בפ' כפופה, והדבר נלמד מדוגמה (אולסופ).

הבעיות בתעתיק התנועות

1. כללי התעתיק הקיימים, בעיקר בפרק התנועות, מתעלמים מקיומן של שתי דרכי הכתיב: הכתיב המנוקד והכתיב חסר הניקוד.

הכללים יצרו מערכת כתיב שבה מקצת התנועות מסומנות באמות קריאה בלבד, ומקצתן באמות קריאה מנוקדות (שהניקוד בהן חובה).

דוגמה בולטת לסימוני תנועות שאינם עולים בקנה אחד עם נוהגי הכתיב והניקוד בעברית: אָו - תעתיק הדרתנועה eu, כגון זָאָוס; או (בלי נקודה בו' לסימן השורוק) - תעתיק הדרתנועה au, כגון אוגוסטוס, אוגסבורג, באומגארטאָן.

יתר על כן, כללי התעתיק הקיימים מיוסדים על כללי שבע הנקודות של הכתיב חסר הניקוד, ואינם מתחשבים במה שהתחשבו בזמנם כללי הבררה (מי שאין בכליו דרך לנקד), ובוודאי משבוטלו כללים אלו בטל היסוד לכללים במתכונתם זו.

2. הסימן השנוי במחלוקת לתנועה e - אָ - בוטל כאמור, ועמו גם הסימנים לדרתנועות ey ו-ey (אָי, אָו), ולא נאמר מה תהיה דרך התעתיק החלופית. עם ביטול הסימן נשמטה הקרקע מתחת תעתיק התנועות כולו, וזה שנים (מתשמ"ז) הדבר דורש את תיקונו (ואכן הכללים הקיימים מופצים בלוויית הערת התצלולות של המזכירות המדעית).

ג. הדיונים בוועדת הדקדוק

1. הבעיות לסוגיהן חייבו את ועדת הדקדוק לעיין מחדש בכללי התעתיק ולגבש מערכת חדשה של כללים השונים מקודמיהם במבנם ובמקצת פרטיהם. הכללים נדונו בוועדת הדקדוק בשתי ישיבות בשנת תשנ"ז, בישיבה אחת בשנת תשס"ב ובתשע ישיבות בשנת תשס"ג.

2. הובא בחשבון הנוהג בכתיבת השמות, כגון מידת השימוש ב-א לסימון התנועה a.

3. נוסף על שלושת העיצורים הזרים שנשתרש להם כתיב באות גרושה (ג', ז', צ') נשקלה בוועדה ההצעה לציין באות גרושה את הפונמה [w] (ו') ואת ההגה [ø].

4. שאלת הניקוד נדונה ביסודיות בוועדה. הבעיה העיקרית היא היחס בין חמש התנועות שבפינו ובין מערכת הניקוד הטברנית על שבע תנועותיה, וכן הקושי להחיל את הכללים הסבוכים של ניקוד ההברות - הקשורים למבנה ההברה (סגורה/פתוחה, מוטעמת / לא

- מוטעמת) – על שמות לועזיים. הוועדה מבקשת מן המליאה להכריע בין שתי הצעותיה.
5. למרות חשיבות ההטעמה החליטה הוועדה שלא לסמנה ושלא להתחשב בה לצורך הניקוד.
6. הוועדה נתנה את דעתה על בעיית הדגשים, ובעיקר הדגשים הקלים, והוסיפה פרק לעניין זה.
7. נותרה בצריך עיון השאלה באיזו מידה יחולו הכללים על מילים שאולות.

כללי התעתיק מלועזית לעברית

מבוא

- כללי התעתיק מכוונים לשמות של אנשים, של מקומות, של מוסדות וכיו"ב מלשונות זרות שאינן שמיות.
 - שמות שיש בהם מנהג כתיבה מושרש בעברית, יכתבו כמנהגם (כגון טשרניחובסקי, ליטא).
 - בכללים הונח העיקרון שאין אנחנו מתעקקים את השמות על פי כתיבם במקורם, כי אם על פי הגייתם הנשמעת לנו.
 - התעתיק מבוסס על ההגייה בעברית בת ימינו ועל מימושה באותיות העבריות. הגיים זרים שאין להם מקבילות במערכת ההגה העברית, מתועתקים בסימני ההגיים המצויים, הקרובים במבטאם למבטא ההגיים הזרים.
- [אם אמנם יחלט על השימוש באותיות גרושות ו', ד' תובא כאן הערה על כך.]
- הכללים אינם מכוונים לתת מענה לדרך קליטתם של ההגיים הזרים במערכת ההגה העברית, ואולם שפע הדוגמאות המלווה את הכללים יש בו רמזים אחדים להגייתם בעברית של כמה וכמה הגיים שאינם בלשונו. כך ניתנו דוגמאות הן לאורתוגרפיות שונות לאותו ההגה, הן להגיים שונים בשפת המקור המתפרשים בפונטיקה העברית כשווים. לדוגמה: באות נ מובאים שמות שיש בהם תנועה מאונפפת (ליון – Lyon) או ההגה הנכתב בספרדית ñ ובאיטלקית gn (בולוניה – Bologna, בוניואל – Buñuel).
 - הכללים מותאמים לשני הכתיבים – המנוקד והלא-מנוקד. בכל מקום שיש הבדל צוינו שני הכתיבים.
 - תעתיק העיצורים מוצג בשתי דרכים: האחת הולכת בדרך המתבקשת – מן הפונמה אל הכתב; בשל הבעייתיות בסידור הפונמות מובאים הכללים גם לפי סדר אותיות האלף-בית העברי.
 - בכללי התעתיק ארבעה פרקים: (1) העיצורים; (2) התנועות; (3) הדרגת-תנועות; (4) הדגש.

העיצורים

ההחלטות שהיו שנויות במחלוקת (ראה גם הטבלאות להלן):
א. ההגה [w] יתועתק תמיד ב'ו'.

להכרעת המליאה: האם להציע תעתיק ב'ו' כרשות (כדעת המיעוט בוועדה)?

- ב. ההגה [x] יתועתק בכ רפה באמצע המילה ובסופה.
להכרעת המליאה: תעתיק [x] בתחילת המילה – ח או כ.
- ג. השמות קיימברידג' (Cambridge), לודז' (Łódź) יוסיפו להיכתב בדרך המקובלת.
להכרעת המליאה: תעתיק [dʒ] בשמות שיש בהם כתיב מושרש.
- ד. ההגה [ts] יתועתק ב־צ, אך בגבול בין מורפמות ב־טס, למשל בוטס (Boots).
- ה. ההגה [tʃ] יתועתק תמיד ב־צ', למעט מקרים של כתיב מושרש, כגון טשרניחובסקי.
- ו. ההגה [θ] יתועתק ת, כגון היתרו (Heathrow), תְּסלוניקי (Θεσσαλονίκη), תור (θór), למעט אותם כתיבים מושרשים ב־ס של שמות ספרדיים, כגון סרגוסה (Zaragoza).
- ז. ההגה [t] יתועתק ט, ובכלל זה שמות הנכתבים באנגלית ב־th, כגון טומפסון (Thompson).
- ח. ההגה [ð] יתועתק ד', כגון סאד'רין קרוס (Southern Cross).
- ט. יתועתקו בי־ט, ק ההגיים [t] [k] בשמות בשפות לא שמיות, אפילו קיימת בהן הבחנה בין שני סוגי t ובין שני סוגי k, למעט שמות שכתבתם מושרשת, כגון כורדיסטן.

טבלה א – לפי הפונמות (הפונמות מסודרות לפי סדר האלף־בית בקירוב)

הפונמה	התעתיק לעברית	דוגמאות
b	ב (בלי ניקוד ב)	בון (Bonn), רמבטיקו (Ρεμπέτικο)
d	ד	דבלין (Dublin)
ð	ד'	סאד'רין קרוס (Southern Cross)
f	פ	פירנצה (Firenze), פילדלפייה (Philadelphia), שווארצקופף (Schwarzkopf), פון־ (von), פוגי (Huzi)
g	ג	גרנדה (Granada), קינג (King)
ğ	ג'	ג'ון (John), ג'נובה (Genova), ג'ורג'ו (Giorgio) – איטלקית)
	לדיון: דג'	אבל: קיימברידג' (Cambridge), לודז' (Łódź)
h	ה	הולנד (Holland)
k	ק	קלן (Köln), קנדה (Canada), אוקספורד (Oxford), קיטו (Quito), ז'קלין (Jacqueline), קיאנטי (Chianti) פורדיסטאן, אלכסנדר
	הערה: פ (בלי ניקוד כ) רק כשיש נוהג כתיבה מושרש	
l	ל	לונדון (London), וָלנסה (Wałęsa)
m	מ	מְנהיים (Manheim)
n	נ	ניו־יורק (New York), קאן (Cannes), קינג (King), וָלנסה (Wałęsa), לְיוֹן (Lyon), בולוניה (Bologna), פוניואל (Buñuel)

דוגמאות	התעתיק לעברית	הפונמה
פומפיי (Pompei), פְּנוֹם-פֶּן (Phnom Penh), שווארצקופף (Schwarzkopf), בוטרופ (Bottrop)	פ (בלי ניקוד פ) [פ גם בסוף מילה]	p
רומא (Roma), קרט (Carter)	פ	r
סורבון (Sorbonne), סטוקהולם (Stockholm), סנז (Szenes), סזאן (Cézanne), סרוונטס (Cervantes), לה-נַסיוֹן (La Nation), סרגוסה (Zaragoza)	ס הערה: הפונמה s לא תתועתק ב־ש	s
שפילד (Sheffield), שילר (Schiller), שיקגו (Chicago), שקודה (Škoda), בורפשט (Budapest), שטוטגרט (Stuttgart), שימנובסקי (Szymanowski), שנקוויץ (Sienkiewicz), בְּרֶשָׁה (Brescia), שֶׁן - tion - אנגלית)	ש (בלי ניקוד ש)	š
טיטו (Tito), טוקיו (Tōkyō), קטמנדו (Kathmandu), שמיט (Schmidt), טומפסון (Thompson)	ט הערה: גם th באנגלית הנהגה t.	t
תְּסלוֹנִיקִי (Θεσσαλονίκη), תור (þór - איסלנדית), תאצ'ר (Thatcher), היתרו (Heathrow)	ת הערות: (1) רק th באנגלית הנהגה θ; (2) למעט שמות ספרדיים בעלי מסורת כתיבה ב־ס.	[t] = θ
ציריך (Zürich), ונציה (Venezia), גליציה (Galicja), בוטס (Boots)	צ הערה: בגבול בין מורפמות טס.	ts
צ'רצ'יל (Churchill), תאצ'ר (Thatcher), בוטיצ'לי (Botticelli), צ'נסטוכובה (Częstochowa), טשרניחובסקי, דליטש (Delitzsch)	צ' הערה: שם שכתבו ב־טש מושרש ייכתב כך.	tš
ונציה (Venezia), וָלְנֶסָה (Wałęsa), ליוורפול (Liverpool), לבוב (Lwów), מנטובה (Mantova)	ו - בראש המילה, וכן באמצעה כשאינה סמוכה לחולם או לשורוק. (בכתיב לא מנוקד תיכתב ו כפולה באמצע המילה.) ב (רפה) - בסוף המילה, וכן באמצעה בסמוך לחולם או לשורוק.	v

דוגמאות	התעתיק לעברית	הפונמה
וינדזור (Windsor), וודסטוק (Woodstock), הוליווד (Hollywood), און (Owen), פּאָל פּאוול (Powell), ואז (Oise)	ו (בכתיב לא מנוקד) תיכתב ו כפולה (באמצע המילה). ראה גם להלן דר- תנועות. הצעת המיעוט: ו'	w
וינדזור, וודסטוק, הוליווד, און, פּאָל, ו'אז מינכן (München) כרושצ'וב/חרושצ'וב (Хрущёв), כרקוב/חרקוב (Харьков), כואן/חואן (Juan) בעיה: כורכה/חורחה/חורכה (Jorge)	כ לדיון: בתחילת המילה ח או כ?	x
מאיה (Maya), רייקניק רייקיוויק (Reykjavík), יורגוס (Γιώργος), ילצין (Ельцин), ו'ין (Villon), פוטיומקין (Потёмкин)	י (בכתיב לא מנוקד) תיכתב י כפולה לפי כללי הכתיב חסר הניקוד. ראה גם להלן דר- תנועות.	y
זבולן (Zvolen), זלצבורג (Salzburg), לידז (Leeds), זבארו (Sbarro)	ז	z
ז'אן (Jean), ז'ורז' (George – צרפתית), דבוז'ק (Dvořak), קז'ימז' (Kazimierz)	ז'	ž

טבלה ב – לפי סדר האלף-בית

דוגמאות	הפונמה	התעתיק לעברית
בון (Bonn), רמבטיקו (Ремпético)	b	ב (בלי ניקוד ב)
לכוב (Lwów), מנטובה (Mantova)	v	ב (רפה) – בסוף המילה, וכן באמצע בסמוך לחולם או לשורוק. [ראה גם האות ו]
גרנדה (Granada), קינג (King)	g	ג
ג'ון (John), ג'נובה (Genova), ג'ורג'ו (Giorgio) – איטלקית) אבל: קיימברידג' (Cambridge), לודז' (Łódź)	ğ	ג' לדיון: דג'
דבלין (Dublin)	d	ד
סאד'ין קרוס (Southern Cross)	ð	ד'
הולנד (Holland)	h	ה

דוגמאות	הפונמה	התעתיק לעברית
וינדזור (Windsor), וודסטוק (Woodstock), הוליוד (Hollywood), אוֹן (Owen), פּאָול פּאוּל (Powell), ואו (Oise) וינדזור, וודסטוק, הוליוד, אוֹן, פּאָול, ו'או	w	ו (בכתיב לא מנוקד תיכתב ו כפולה באמצע המילה.) ראה גם להלן דו־תנועות. הצעת המיעוט: ו'
ונציה (Venezia), וֶלְנֶסָה (Włocławek), לְיוֹרְפּוֹל לְיוֹרְפּוֹל (Liverpool)	v	ו – בראש המילה, וכן באמצעה כשאינה סמוכה לחולם או לשורוק. (בכתיב לא מנוקד תיכתב ו כפולה באמצע המילה.) [ראה גם האות ב]
זְבוֹלֶן (Zvolen), זלצבורג (Salzburg), לִידוֹ (Leeds) זבארו (Sbarro)	z	ז
ז'אן (Jean), ז'ורז' (George – צרפתית), דבוֹז'ק (Dvořák), קְזִימֶרְז' (Kazimierz)	ž	ז'
	x	ח – ראה האות כ (כפוף להחלטה שתתקבל)
טיטו (Tito), טוקיו (Tōkyō), קטמנדו (Kathmandu), שמיט (Schmidt) טומפסון (Thompson)	t	ט [ראה גם האות ת; וכן טס באות צ, טש באות צ'] הערה: גם th באנגלית הנהגה t
מאיה (Maya), רֵיקְיֶיק רֵיקְיֶיק (Reykjavík), יורגוס (Γιόργος), ילצין (Ельцин), וִיוֹן (Villon), פוטיומקין (Потёмкин)	y	י (בכתיב לא מנוקד תיכתב י כפולה לפי כללי הכתיב חסר הניקוד.) ראה גם להלן דו־תנועות.
		פ – ראה האות ק
מינכן (München), כרושצ'וב/חרושצ'וב (Хрущёв), כְּרוֹב/חרקוב (Харьков), כואן/חואן (Juan) בעיה: כורכה/חורחה/חורכה (Jorge)	x	כ לדיון: בתחילת המילה ח או כ?

התעתיק לעברית	הפונמה	דוגמאות
ל	l	לונדון (London), ולנסה (Wałęsa)
מ	m	מנהיים (Manheim)
נ	n	ניו-יורק (New York), קאן (Cannes), קינג (King), ולנסה (Wałęsa), ליון (Lyon), בולוניה (Bologna), בוניוואל (Buñuel)
ס	s	סורבון (Sorbonne), סטוקהולם (Stockholm), סנש (Szenes), סזאן (Cézanne), סרוונטס (Cervantes), לה-נסיון (La Nation), סרגוסה (Zaragoza)
פ	p	פומפיי (Pompei), פְּנוֹם-פֶּן (Phnom Penh), שווארצקופף (Schwarzkopf), בוטרופ (Bottrop)
פ	f	פירנצה (Firenze), פילדלפייה (Philadelphia), שווארצקופף (Schwarzkopf), פון-פוגי (von Huzi)
צ	ts	ציריך (Zürich), ונציה (Venezia), גליציה (Galicja), בוטס (Boots)
צ'	tš	צ'רצ'יל (Churchill), תאצ'ר (Thatcher), בוטיצ'לי (Botticelli), צ'נסטוכובה (Czestochowa), טשרניחובסקי, דליטש (Delitzsch)
ק	k	קלן (Köln), קנדה (Canada), אוקספורד (Oxford), קיטו (Quito), זיקלין (Jacqueline), קיאנטי (Chianti), פורדיסטאן, אלכסנדר
ר	r	רומא (Roma), קרטר (Carter)
ש	š	שפילד (Sheffield), שילר (Schiller), שיקגו (Chicago), שקודה (Škoda), בודפשט (Budapest), שטוטגארט (Stuttgart), שימנובסקי (Szymanowski), שנקוויץ (Sienkiewicz), בְּרֶשָׁה (Brescia), "שן - tion - אנגלית)
ת	[t] - θ	תְּסוֹלוֹנִיקִי (Θεσσαλονίκη), תור (þór - איסלנדית), תאצ'ר (Thatcher), היתרו (Heathrow), סרגוסה (Zaragoza), סרוונטס (Cervantes)

התנועות

עקרונות

א. תעתיק התנועות מותאם לשתי מערכות הכתיב העברי: בניקוד ושלא בניקוד.
 ב. התעתיק הלא-מנוקד אינו מכוון לתת תמונה מלאה של התנועות, בדומה לכתיב הלא מנוקד של המילים העבריות.
 ג. הוועדה החליטה שלא להתחשב בתעתיק המנוקד במקום ההטעמה.
 הערה: שאלת הניקוד של מילים שאולות הובאה למליאה בישיבה רנג (אדר ב' תש"ס), והצעת ועדת הדקדוק לנקוט ניקוד שאינו מביא בחשבון את מקום הטעם נדחתה מכול וכול.

ניקוד התנועות a, e – השאלות להכרעת המליאה

- איזו שיטת ניקוד לנקוט?
 אפשרות א: ניקוד מקורב ככל האפשר לניקוד העברי (ראו להלן "הצעה א");
 אפשרות ב: שימוש בסימן אחד לתנועה a ובסימן אחד לתנועה e;
 אפשרות ג: ניקוד ביניים (ראו להלן סעיף 3 ו"הצעה ב").
 הערה: השימוש בסימן אחד בלי להתחשב בסוג ההברה נקבע כבר בניקוד המילים השאלות בתנועות i, o, u: חיריק מלא, חולם מלא, שורוק. דוגמאות: הִסְטוֹרְיָה, אוֹפִיקְטִיבִי, טוֹרְפִינָה.
 2. אם תועדף אפשרות ב (או ג) – איזה סימן ניקוד ייבחר לכל אחת משתי התנועות? הצעת הוועדה ("הצעה ב"): פתח לתנועה a (הפתח משמש בכל סוגי ההברות – סגורה לא מוטעמת [מִסְרָק], פתוחה לא מוטעמת [אֶחָר], סגורה מוטעמת [מָס, נַתָּן], פתוחה מוטעמת [נֶעַר]; צירי לתנועה e (הצירי משמש ברוב סוגי ההברות – פתוחה לא מוטעמת [שֶׁעַר], סגורה מוטעמת [חֶץ], פתוחה מוטעמת [סֶפֶר], הצירי משמש גם בסופי תיבות כגון מֵעֵשִׂי, וכן ארִיָה).
 3. אם ייבחרו התנועות פתח וצירי – האם לקבוע ניקוד מיוחד לטוף המילה – םָ, םֶ, (ראו "הצעה ב")?

הצעות ועדת הדקדוק

הצעה א קושרת בין מבנה ההברה לניקוד ומקיימת את שני הסימנים – פתח בהברה סגורה וקמץ בהברה פתוחה; בתנועה e שני הסימנים – סגול בהברה סגורה וצירי בהברה פתוחה.
 הצעה ב מקיימת סימן אחד לכל תנועה: לתנועה a פתח, ולתנועה e צירי. ואולם להברה פתוחה בסוף המילה מוצע הסימן המקובל: קמץ לתנועה a וסגול לתנועה e.

לנוחות המעיין מובאות שתי ההצעות בטבלה:

e		a		הצעה א
הברה סגורה	הברה פתוחה	הברה סגורה	הברה פתוחה	
ם	ם	ם	ם	
	םָ בסוף המילה			
ם, בסוף המילה םָ		ם, בסוף המילה םָ		הצעה ב

טבלת דוגמאות (מבחר מתוך רשימה ששימשה לדינוני ועדת הדקדוק)

שני סימנים	הצעה ב	הצעה א	בהתאמה לניקוד העברי
a : ם e : ם	a : ם סוף מילה םה e : ם סוף מילה םה	a : הברה פתוחה ם סגורה ם e : הברה פתוחה ם סוף מילה םה סגורה ם [ב"פ – לא סוגרים הברה]	a : הברה פתוחה ם סגורה באמצע מילה ם סגורה בסוף מילה ם סגורה כפליים ם (?) e : הברה פתוחה ם פתוחה בסוף מילה םה סגורה באמצע מילה ם, סגורה בסוף מילה ם (?) סגורה כפליים סופית ם
הַנוֹכֵר טִימֹז פִּירְנֵצָה וְרוֹנָה פִּרְרָה פְּלֶרְמוֹ זַעֲנָה טְהֶרֶן נִפְאָל וֹרְנִסִי הִידְרֹפּוֹד בְּנִגְלֶדֶשׁ צִ'אָד קִנְיָה סַנְגֵּל פֶּרְגִּי קִנְדִי גִלְדֶּקֶה סְרִגִי אוֹדְרָה מִי וֹסֵט בִּיאֵנְלֶה	הַנוֹכֵר טִימֹז פִּירְנֵצָה וְרוֹנָה פִּרְרָה פְּלֶרְמוֹ זַעֲנָה טְהֶרֶן נִפְאָל וֹרְנִסִי הִידְרֹפּוֹד בְּנִגְלֶדֶשׁ צִ'אָד קִנְיָה סַנְגֵּל פֶּרְגִּי קִנְדִי גִלְדֶּקֶה סְרִגִי אוֹדְרָה מִי וֹסֵט בִּיאֵנְלֶה	הַנוֹכֵר טִימֹז פִּירְנֵצָה וְרוֹנָה פִּרְרָה פְּלֶרְמוֹ זַעֲנָה טְהֶרֶן נִפְאָל וֹרְנִסִי הִידְרֹפּוֹד בְּנִגְלֶדֶשׁ צִ'אָד קִנְיָה סַנְגֵּל פֶּרְגִּי קִנְדִי גִלְדֶּקֶה סְרִגִי אוֹדְרָה מִי וֹסֵט בִּיאֵנְלֶה	הַנוֹכֵר טִימֹז פִּירְנֵצָה וְרוֹנָה פִּרְרָה פְּלֶרְמוֹ זַעֲנָה טְהֶרֶן נִפְאָל וֹרְנִסִי הִידְרֹפּוֹד בְּנִגְלֶדֶשׁ צִ'אָד קִנְיָה סַנְגֵּל פֶּרְגִּי קִנְדִי גִלְדֶּקֶה סְרִגִי אוֹדְרָה מִי וֹסֵט בִּיאֵנְלֶה

הערה: בעמודה הראשונה הדגשים הקלים לפי המקובל בניקוד העברי, והדגש באותיות ב"פ אחרי תנועה סוגר הברה.

תעתיק התנועות

הברה הנפתחת בתנועה תיכתב ב-א, לדוגמה: איטליה (Italia), גואה (Goa), אוֹנֹרָה (Honoré), אוֹבֶרְאָמֶרְגָאוּ (Oberammergau).

סימון התנועות

דוגמאות בלי ניקוד	בלי ניקוד	תעתיק מנוקד	התנועה
טורינו (Torino), לידו (Leeds), ציריך (Zürich), קאמי (Camus - צרפתי), אולימפוס (Ολυμπος), ויסוצקי (Wysocki), (Высоцкий), קושאדאסי (Kuadasi)	י	י	i
קורדובה (Córdoba), לונדון (London), בורדו (Bordeaux), קירקגור (Kirkegaard/ Kirkegård), אוסטרליה (Australia)	ו	ו	o
המבורג (Hamburg), שרבור (Cherbourg)	ו	ו	u
פירנצה (Firenze), קלן (Köln), פרסל (Purcell), אויץ (Eugene - צרפתי), אדיפוס (Οιδίπους) בסוף מילה: פירנצה, בואסיה	לא תסומן ב־י או בסימן מיוחד. אבל ראה ew. בסוף השם - ה.	הצעה א ם בהברה פתוחה ם בהברה סגורה ם בהברה המילה הצעה ב ם; בסוף המילה םה	e
בשמות קצרים: קאן (Cannes), באק (Buck), נפאל (Nepal), תאצ'ר (Thatcher). בסוף מילה: קנדה, אירופה. [להוציא כתיבים מושרשים כגון רומא, ליטא]	באם הקריאה א או ללא סימן מיוחד. ר' הערה אחר הטבלה. בסוף השם - ה.	הצעה א ם בהברה פתוחה ם בהברה סגורה הצעה ב ם; בסוף המילה םה	a

הערות

- א. הערה לתנועה a: אפשר לציין באל"ף במקום שהיעדרה עלול לגרום שיבוש בקריאה, וראוי לכתבה בשמות קצרים בני שתיים-שלוש אותיות (בלי האל"ף). בשמות הקצרים האל"ף נכתבת גם בכתיב מנוקד.
- ב. לעניין סוג ההברה - פתוחה וסגורה - ראו עוד פרק 4, כלל ב, מעמד הדגש באותיות ב"פ.

הדר-תנועות

ההחלטות מוצגות על פי שתי שיטות הניקוד המוצעות לעיל בסעיף 2 (הדוגמאות מנוקדות רק לפי הצעה א).

א. הדו־תנועות היורדות¹

דוגמאות		בלא ניקוד	תעתיק מנוקד	הדו־תנועה
לאורה בראון נאוטילוס אאוגוסטו לורה ברון נוטילוס אוגוסטו	לְאוֹרָה בְּרֵאוֹן נְאוּטִילוֹס אַאוּגוּסְטוֹ לֹרָה בְּרוֹן נֹטִילוֹס אוּגוּסְטוֹ	סאו סו'	הצעה א: סאו הצעה ב: סאו הצעת המיעוט: סו'	*aw
זאוס אאורידיקה זוס אורידיקה	זְאוּס אַאוּרִידִיקָה זוּס אוּרִידִיקָה	סאו סו'	סאו הצעת המיעוט: סו'	*ew
סלואו סלוו'	סְלוּאוּ סְלוּו'	סואו סוו'	סואו הצעת המיעוט: סוו'	ow
ורסי ציאנג מי נירובי ויס טייואן / טייואן	וֹרְסִי צִיאֲנַג מִי נִירוּבִי וִיס טִיִּוָּאן	סיי	סִי [בסוף המילה: סִי]	ay
פומפי בייגין קייפטאון ליידן	פּוֹמְפֵי בֵּיגִין קֵיפְטָאוֹן לֵיידֵן	סיי	הצעה א סִי [בסוף המילה: סִי] הצעה ב סִי [בסוף המילה: סִי]	ey
אוי קלט אויגור	אוּי קֶלֶט אוּיגוֹר	סוי	סוּי [בסוף המילה: סוּי]	uy
האנו אויגן	הָאוּנִי אוּיגֵן	סוי	סוּי [בסוף המילה: סוּי]	*oy

הערה: הצעת המיעוט לכתוב w בווי"ו וגרש נדחתה.

* מלבד הביצוע כדו־תנועה, בחלק מן המקרים עברו הדו־תנועות aw, ew, oy לעברית גם בביצועים אחרים:

- aw: סו (בלא ניקוד: סו), למשל: אוגוסטוס;
- ew: סִי (בלא ניקוד: סִי), למשל: אירופה; סֵן [או סַן] (בלא ניקוד: סוּ), למשל: סלוקוס;
- oy: סֵ (בלא ניקוד: סֵ), למשל: אדיפוס, פניקה.

1. ראו גם בפרק העיצורים את הפונמות [w] רי-[y].

ב. הדורתנועות העולות²

- (1) אם העיצור הקודם לדורתנועה העולה נהגה בתנועה, תבוא א אחרי הו' או הי' לפתיחת ההברה, למשל בּוּאָנוֹס איירס (Buenos Aires).
- (2) אם העיצור הקודם לדורתנועה העולה נהגה באפס תנועה, לא תיכתב א אחרי הו' או הי' לפתיחת ההברה, למשל דִּיגוֹ (Diego).

ההכפלה והדגש הקל בגר"ת

- א. בדרך כלל אין מסמנים הכפלה, אבל מותר לסמנה בדגש אם יראה בו המנקד צורך. אין מסמנים את ההכפלה באות כפולה.
- ב. הדגש באותיות ב"פ אינו מסמן מכפל, וההברה שלפניו תיחשב פתוחה. לדוגמה: גַּפּוֹל, יַפֵּן, גַּבּוֹן.
- ג. כיו"ד עיצורית הבאה אחרי התנועה i יסומן דגש, למשל: אַנְגְּלִיָּה, אִיִּס, אַבְּדִיָּה.
- ד. דגש קל לא יסומן באותיות גר"ת (וכמובן לא ב"ג' וב"ד'). לדוגמה: גַּרְנְדָּה, קִינֵג, גִּוְרֵג', דְּבֹזֵק, וַיְנַדְּזוּר, תְּאָצֵר.

נספח: הערות של חברים על הצעת התעתיק

1. עוזי אורנן

- א. אני מציע שמשפט הפתיחה של פרק העיצורים יהיה "נקודת המוצא של ההצעה החדשה היא תעתיק ההגיים בשפה הלועזית, ולא תעתיק האותיות".
- ב. בטבלה א ובטבלה ב דומה שהעמודה הראשונה היא של ההגה, ולא של הפונמה, שהרי אנו מעתיקים את ההגה, והפונמה מתפרשת בכל שפה כדרכה.
- ג. בפרק 4 (הדגש) הערה ג מיוסדת על טעות בפירוש הניתן לדגש ב"י במילים עבריות. במילה כגון פוֹרְיָה יש חיריק אחרי הו', אחר כך י' עיצורית שתנועתה קמץ, וב"י אין מכפל. בכתב פונמי תיכתב המילה: Poriya. הפירוש השגוי של הדגש ב"י הביא את שלטי הדרכים לתמונות שגויות כגון Poriyya, Herzliyya. השאלה אם עלינו להעביר תפיסה זו גם לתעתיק של מילים משפה זרה שמלכתחילה ברור שאין בהן מכפל של y. אם בכל זאת תישאר הצעה זו, אני מבקש שלפחות תתווסף הערה אחרי המילים "יסומן דגש": אף על פי שדגש זה אינו מסמן הכפלת הי'.

2. משה פלורנטין

- א. בעניין העיצור w – אני מציע או להנהיג את הכתיב ו' כסימן חובה או להנהיג את הכתיב וו.
- בדיקה בקרב כמה קבוצות של דוברי עברית, בסה"כ כמה עשרות, העלתה שהנהוג הוא לתעתק w כ"ו, כגון 'ווינדזור'. עקירת ההרגל, שאיני מוצא בו גנאי, לא תהיה קלה. עם זאת רבים מן הנשאלים הביעו להפתעתי שביעות רצון מן ההצעה ו'.

2. ראו גם בפרק העיצורים את הפונמות [w] ו-[y].

ב. יש להרחיב את ההיתר לכתוב בדרך הכתיבה המושרשת ולהחיל אותו בכל המילים. כך למשל אם יוחלט על כתיב [x] ב־ח יש לאשר כימיה, ואם יוחלט על הכתיב ב־כ יש לאשר חואן.

ג. אני מציע תיקון לניסוח של המשפט הפותח לפרק העיצורים: "נקודת המוצא להצעה החדשה היא ההגייה בביצועם הראוי בעברית".

הערות המזכירות המדעית: בעקבות הערות אחרות של מ' פלורנטין על אי־בהירות בכללים הוכנסו כמה תיקונים בניסוח.

3. מנחם קיסטר

באשר לתעתיק [w] ב־ו' – רעיון זה נראה לי מאוד (וכבר השתמשו בו כמה כותבים). נראה לי שיש להרחיב שיטה זו של גרשים גם לאותיות נוספות, והדבר יפתור מאליו כמה בעיות.

אחת הבעיות שלא נפתרו במסמך היא שאלת תעתיקו של ההגה [x] בראש המילה: כ או ח. שתי ההצעות בעייתיות, ואין צריך להסביר את מגרעותיה של כל אחת מהן. אני מציע גם כאן כ'. לאמתו של דבר אין הסימון בגרש אלא פשוט גרפי של סימן הרפה הנוהג כבר בכתיב יד קדומים מימי הביניים (ואם נרצה, גם של התעתיק כ ועליה נקודה [שהפכה לפעמים, בדיק מאותן סיבות טיפוגרפיות, ל־כ'] בערבית יהודית להגה [x]). סיבות טיפוגרפיות עומדות בעצם השימוש בגרשים, שהרי שיטות הקיצור הקדומות יותר היו מעל האות, ומסיבות טיפוגרפיות ירדה הנקודה ממרום שבתה שמעל לשורה אל השורה).

כך אני מציע לנהוג גם בתעתיק ההגה [f] – פ'. כך יוכל דובר העברית לדעת אם לפניו [f] או [p]. אי־ידיעה זו היא מכשלה גדולה. ההחלטות מניחות שהגיים אלו יישארו על כנם במילים שאולות, ולא ינהגו על דרך המערכת הפונולוגית העברית, וכך גם נוהג. ואולם כידוע רבים הוגים שמות הפותחים ב־[f] כ־פ, ואין צריך לומר שהדבר יסייע הרבה בהגיית שמות ומילים לא ידועים.

אני תוהה אם שיטה זו לא תועיל פה ושם גם לתעתיק המובע באות ב. כוונתי למקרים שבהם לפי כללי התעתיק אות זו כתובה תמורת [v] ואין דרך לדעת איך להגותה.

כאמור, אף על פי שיש כאן חידוש – אין זה חידוש מהפכני (וטוב הדבר כמוכן!), שכן אפשר לראותו (וכך אני רואה אותו) כהחייאה חלקית של סימן הרפה, אם גם בסימון גרפי אחר במקצת.

מ' בראשור: פרשת התעתיק היא פרשה סבוכה. הדיון יפתח היום, וסופו מי ישוּרְנו. ראשית אני מבקש ליישר את חילה של הוועדה על ההצעה המפורטת. לצערי לא הייתי שותף לגיבושה משום שהייתי בנכר. אבקש מהגב' גדיש להציג את הנושא בקווים כלליים.

ר' גדיש: לפני כמה שנים התנהל באקדמיה דיון על התעתיק מעברית לכתב לטיני בעקבות אי־שביעות רצון הציבור מן התעתיק הקיים. בסופו של דבר נשאר התעתיק על

כנו. כעת אנו באים לדון בתעתיק מן הכיוון ההפוך, אלא שבמקרה הזה התעתיק הקיים אינו יכול להישאר בעינו. הסיבה היא שלפני קרוב לשני עשורים בוטל – כנראה בצדק – יסוד מיסודותיו של התעתיק: האל"ף הסגולה לציון התנועה e. עם ביטולה נשמטה הקרקע מתחת מערכת התנועות והדרתנועות כולה, ועל האקדמיה למצוא פתרונות אחרים. אין זאת הסיבה היחידה לשינויים הנדרשים אבל זאת בהחלט הסיבה המרכזית ונקודת המוצא לדיון כולו. התעתיק היה מושתת על מערכת סימנים שנתנה מענה חד-משמעי לכל בעיות התעתיק על ידי שילוב של אמות קריאה וניקוד חלקי חובה. אולם בכך העמידו הכללים מערכת כתיב שונה מזו העברית, ומשעה שביטלה האקדמיה את ניקוד החובה גם בעברית (שיטת "שבע הנקודות") הרי שלא התיישבה המערכת עם שתי מערכות הכתיב העבריות – זאת המנוקדת וזאת חסרת הניקוד. כל עוד לא שונו הכללים, הם נמסרים בלוויית משפט, כעין התנצלות, על שביטול האל"ף הסגולה מוטט את המערכת הסדורה של הכללים. אבל זהו מצב לא תקין, ואי אפשר לנו להמשיך בו. דברי הרקע לפניכם, ובהם עיקר הבעיות והפתרונות המוצעים. לא אחזור עליהם. אבל זאת הזדמנות נאותה להודות לאד' אמנון שפירא, עובד המילון ההיסטורי, שכבר באמצע שנות השמונים פנה למזכירות המדעית והעמיד אותה על פגמי הכללים הישנים – בעיקר בניסוחם, במבחר הדוגמאות שלהם ובמה שעולה מהן. אני רוצה להודות גם לאד' עופר שהעלה את תולדות התעתיק המוצגות לפניכם על הכתב עת עבד באקדמיה.

מ' בראש: לא נוכל היום להיכנס לעובי הקורה, אבל בזמן שנותר לנו אני מבקש מן החברים להתייחס לשאלות העקרוניות יותר. למשל בתעתיק העיצורים – האם להבחין בין תעתיק ההגה v לתעתיק ההגה w או שלשני ההגאים יהיה כתיב אחד? לשאלה חשובה זו השתמעות גם לפרשה הסבוכה של הדרתנועות.

ש' זנדבנק: אני רואה שההצעה היא לסמן את ההגה δ בדל"ת גרושה – ד' – ובכך להבחין בין תעתיק d ל- δ ; אם כן מדוע לתעתק את ההגה θ בתי"ו ולא בתי"ו גרושה?

ר' גדיש: הגאים שאינם חלק ממערכת ההגאים העברית, לא אמור להיות להם סימן מיוחד. במקרה של δ סטתה הוועדה מן הכלל הזה בהציעה ד'. אשר ל- θ , עצם הכתיבה בתי"ו מבחינה אותו מן ההגה t, המתועתק בתי"ת, ואין צורך בהוספת גרש.

מ' בראש: מדברייך עולה שמבחינת הוועדה קל יותר לוותר על הגרש בדל"ת בתעתיק δ מלהוסיפו לתי"ו בתעתיק θ .

י' בלאו: אני באמת מתנגד לדל"ת הגרושה כשם שאני מתנגד לזו"ו הגרושה לציון w. השאלה היחידה היא איך משתקפים ההגיים האלה במערכת ההגיים העברית.

ש' שרביט: לאותו השם הגייה אחת באנגלית והגייה אחרת בגרמנית. האם בבואנו לתעתק עלינו לדעת מראש מה הגייתו של השם?

ר' גדיש: כן. נקודת המוצא לכללים אינה דרך כתיבת השם בשפה המתועתקת אלא דרך הגייתו, ואין הכוונה להגייתו בשפת המקור בלבד, אלא בעברית. רק משעה שידועה הגיית השם בעברית, מורים הכללים כיצד לכתבו. מלכתחילה לא הייתה כל כוונה או אפשרות ליצור מערכת כללי תעתיק נפרדת מכל שפה ושפה. נקודת המוצא היא ההגייה כפי שהיא נשמעת לאוזן ישראלית.

א' הורביץ: ואם לשם יותר מהגייה אחת בעברית, למשל וזשינגטון או ואשינגטון?

ר' גדיש: הכללים יכולים להורות כיצד לתעתק כל אחת מן ההגיות האלה, אבל הם לא נועדו לתת תשובה איזו הגייה לאמץ.

מ' בר-אשר: נדמה לי שההגייה ואשינגטון ב-v מעידה על גילו של הדובר.

י' זוסמן: כיצד נדע לתעתק תנועה כגון ü בגרמנית – ביו"ד או בווי"ו?

ר' גדיש: בכללים ימצאו דוגמאות מעין ציריך – Zürich – שלאורן יכול המתעתק ללכת, אבל הם אינם מתיימרים לתת על כך תשובה חד-משמעית. תעתיק ü גרמנית תלוי בדרך שהתנועה הזאת מתפרשת אצל הישראלים שאינם דוברים גרמנית. במעבר מהגיית השם בשפת המקור להגייתו בפי דוברי העברית ישנו שלב של תרגום ההגיים הזרים למערכת ההגיים העברית. התנועה ü תתפרש לאוזן הישראלית או כ־i או כ־u, ואין הכללים עוסקים בכך, אלא בשלב השני שבו התנועה נהגית כך או כך בעברית. הבעיה ברורה: ייתכן שאותו הגה זר, כמו ü, יתפרש לאותו דובר או לדוברים שונים פעם כ־i ופעם כ־u.

ע' דיקמן: השאלה היא מה מטרת התעתיק, עד כמה הוא נועד לשקף את ההגיים בשפת המקור ועד כמה הוא אמור לעזור לשחזר את ההגיים המקוריים. הרי דוגמה: ביוונית יש חשיבות לאורך התנועה, למשל אפסילון קצרה ואילו אטה ארוכה. אני רואה בדוגמאות שהכללים אינם מבחינים בניקוד בין שתי התנועות האלה. כשלעצמי הייתי מתעתק אפסילון בסגול ואטה בצירי, אבל דבר כזה מצריך כללי תעתיק נפרדים לכל לשון ולשון. כללי תעתיק כלליים, כמו אלה שלפנינו, אינם יכולים לתת מענה לכל האפשרויות.

מ' פלורנטיין: כל החלטה שתתקבל צריכה להביא בחשבון שני דברים: הרגלי הכתיבה של הציבור וסיכויי ההתקבלות של החידושים. למשל כדאי לבדוק כיצד הציבור נוהג לכתוב את ההגה w – בווי"ו אחת או בשתיים – וכיצד הוא מגיב לחידוש כמו וי"ו גרושה. בביירוים המעטים שלי לא נתקלתי להפתעתי בהתנגדות לחידוש של וי"ו גרושה לציון w, ולעתים התגובות היו גם אוהדות.

א' אבנר: לא הכללים הקודמים ולא אלה המוצעים אידיאליים, אבל לאלה הקודמים יתרון ברור על החדשים: הקורא שם מתועתק לפי הכללים הקודמים יודע בקירוב את

היגיון בעברית. הכתיב צ'אָרְצִיל, בשונה מן הכתיב הרווח צ'רְצִיל, יכול להיקרא רק בדרך אחת. אינני רוצה להתווכח כעת אם טוב עשו בביטול האל"ף הסגולה, אבל ברור לי שאסור היה לבטלה מבלי להניח פתרון אחר במקומה. התנועה e אינה זרה לעברית, וצריך למצוא דרך לתת לה ביטוי בכתב.

מ' ברי"אשר: כאמור הדברים הנשמעים היום הם רק פתח לדיונים המפורטים שילוו אותנו בישיבות הקרובות. אני מודה לכם על דבריכם ונועל בזה את הישיבה.